

Dünyadaki ısınma korkutuyor

DÜNYA GÖZÜ
Osman Ulagay
ulagayosman@gmail.com

Hemen belirteyim ki bu başlığı atarken yalnızca küresel ısınmayla mücadele cephesinde yaşanmakta olan olumsuz gelişmelere değinmek değil amacım. Dünyamız ve ülkemiz çok boyutlu tehditlerle karşı karşıya ve bu tehditlerle mücadele etmek için küresel işbirliği gerekiyor ama tam tersi yaşanıyor şu anda ve dünyanın işbirliğinden tamamen uzaklaşarak çok boyutlu bir çatışmaya doğru sürüklendiği görülüyor.

İlk global enerji krizi

Uluslararası Enerji Ajansı Direktörü Fatih Birol geçen hafta Sabancı Üniversitesi İstanbul İklim ve Enerji Merkezi (IICEC) tarafından düzenlenen toplantıda yaptığı konuşmaya çarpıcı bir saptamayla başladı, "Şu anda ilk global enerji krizini yaşıyoruz" dedi. Fatih Birol özellikle "global" sözcüğüne vurgu yaparak halen yaşanmakta olan krizin 1970'lerde yaşanan ve tıpkı bugün olduğu gibi dünya çapında bir enflasyon dalgasını tetikleyen OPEC krizinden çok farklı olduğunu vurguladı. OPEC krizinin yalnızca petrol fiyatlarını etkileyerek dünya ekonomisini sarstığını, bugün ise doğalgazdan nükleere ve yenilenebilir enerjiye ve bataryayla çalışan araçlara kadar uzanan çok daha karmaşık bir tabloyla karşı karşıya bulunduğumuzu anlattı ve "şu anda enerji dünyasında tam bir savaş yaşanıyor" dedi.

Fatih Birol uluslararası enerji ticaretinin de, devam eden Rusya-Ukrayna savaşı ve diğer jeopolitik gerilimler nedeniyle yeniden yapılanacağını ama bunun hiç de kolay bir şey olmadığını vurguladı. Tüm bu gelişmelerin büyük petrol şirketlerinin yıllık karlarını 1,5 trilyon dolardan 2022'de 4 trilyon dolara sıçrattığını belirten Birol, şimdi bu muazzam paranın nasıl kullanılacağını tartışıldığını söyledi. Bir yandan insanlığın büyük bölümü yükselen enerji fiyatlarının bedelini yoksullaşarak öderken diğer yandan böyle bir tablonun ortaya çıkması her bakımdan çok çarpıcı ve düşündürücü.

Jeopolitik gerilim tırmanıyor

Fatih Birol konuşmasında dünyadaki jeopolitik gerilimin enerji sektörünü hiçbir dönemde bu kadar çok etkilemediğini de vurguladı. Rusya-Ukrayna savaşının başlamasına kadar dünya kamuoyunu en fazla ilgilendiren konuların başında, ABD ile Çin arasındaki yönetim modeli rekabeti

ve dünya liderliği tartışmasının Tayvan üzerinden bir askeri çatışmaya yol açması olasılığı geliyordu.

ABD ile Çin arasındaki model tartışması şimdilik geri plana düşmüş bulunuyor ama Çin'in Tayvan üzerindeki iddiası sürüyor ve daha önemlisi Rusya-Ukrayna savaşının Doğu-Batı cepheleşmesini yeniden canlandırdığı görülüyor. Batı blokunun beklenmedik şekilde Rusya'ya karşı cephe alması ve Ukrayna'ya açıktan destek vermesi bu cephedeki gerilimin şiddetlenerek sürmesine yol açıyor. Bu gelişmenin uzantısında NATO'nun genişlemesi konusunun gündeme gelmesi de Türkiye'yi de kritik bir teçihle karşı karşıya getirdiği görülüyor.

Dünya ekonomisinde stagflasyon korkusu

Dünya ekonomisindeki gelişmelere baktığımızda da pandemi geride kaldı iyimserliğinin yerini stagflasyona girme kaygısına bıraktığını görüyoruz. Pandeminin ekonomide yapacağı tahribatı sınırlamak için yaratılan trilyonlarca doların bir noktadan sonra enflasyona yol açacağını iddia eden ekonomistlerin uyarıları dikkate alınmayınca başta ABD olmak üzere gelişmiş ülkelerde enflasyon başını kaldırdı ve merkez bankalarını faiz artırmaya, bilanço küçültmeye zorladı. Ancak bu kez de faiz artışında aceleci davranmanın ekonomiyi resesyona sürükleyeceğini iddia edenlerin sesi yükselmeye başladı. Bu tehlikenin Avrupa için daha büyük olduğu belirtiliyor. Çin'de ise yönetimin Covid politikasının sorgulandığı ortamda ekonomide ciddi bir yavaşlama bekleniyor.

Öte yandan Rusya-Ukrayna savaşı nedeniyle Rusya'ya karşı uygulanan yaptırımların bir iddiaya göre 100 yıldan beri ilk kez Rusya'yı tahvil borcunu ödeyemeyen ülke durumuna düşürmesi de piyasalarda kaygı yaratıyor.

Küreselleşmenin ve Türkiye'nin geleceği

Bir yandan tüm bu gelişmeler yaşanırken diğer yandan enerji ve gıda fiyatlarındaki hızlı yükseliş nedeniyle birçok yoksul ülkenin borçlarını ödeyemez duruma düşeceği ve açlık sorunuyla karşılaşacağı ileri sürülüyor. Kimilerine göre küreselleşmenin herkese yarar sağladığı dönem geride kaldı, küreselleşmenin sürebilmesi için önümüzdeki dönemde yeni bir uluslararası işbirliği modelinin nasıl kurulacağını tartışmak gerekecek.

Hemen belirteyim ki şu anda bu noktanın çok uzağında, birçok bakımdan hızla ısınan bir dünyada herkes başının çaresine bakmaya çalışıyor. Türkiye'yi yönetenlerin ne yapmaya çalıştığını anlamak ise pek kolay değil ama ekonomimizi çıkmaza sürükleyen anlayışın bütün özel şirketleri bizzat yönetmeye talip olacağı günler çok uzak değil galiba.